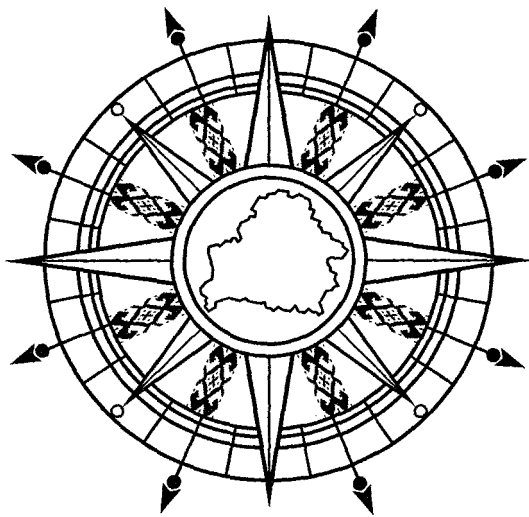

ГІСТАРЫЧНЫ АТЛАС БЕЛАРУСІ

З М Е С Т

ПРАДМОВА	3
ХРАНАЛОГІЯ	10–24

ЧАСТКА I АД ПЕРШАБЫТНАГА ГРАМАДСТВА ДА ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

УВОДЗІНЫ	26
----------------	----

ПЕРШАБЫТНАЕ ГРАМАДСТВА

НАРЫС	28–30
ПАЛЕАЛІТ (300 (?) – 10 тыс. гадоў назад)	31
Сістэма краявых утварэнняў і месцазнаходжанне краю паазерскага ледавіковага покрыва пры яго дэградацыі	
ФІНАЛЬНЫ ПАЛЕАЛІТ (14–10 тыс. гадоў назад)	32
МЕЗАЛІТ (10–7 тыс. гадоў назад)	33
НЕАЛІТЫЧНЫЯ КУЛЬТУРЫ ў ЦЭНТРАЛЬНАЙ І УСХОДНЯЙ Еўропе (5–3-е тысячагоддзі да н. э.)	34
НЕАЛІТ (5-е – канец 3-га – пачатак 2-га тысячагоддзя да н. э.)	35
НА ПЕРАЛОМЕ ЭПОХ: АД ПОЗНЯГА НЕАЛІТУ ДА ПАЧАТКОВАГА ПЕРЫЯДУ БРОНЗАВАГА ВЕКУ	36–37
Распаўсюджанне фаянсавых пацерак у канцы 3-га – пачатку 2-га тысячагоддзя да н. э. Пашырэнне ў Еўропе кола культур шнуровай керамікі Шляхі распаўсюджання прыбалтыйскага бурштыну ў 3-м – пачатку 2-га тысячагоддзя да н. э.	
БРОНЗАВЫ ВЕК (канец 3-га – пачатак 2-га тысячагоддзя да н. э. – 800–600 гг. да н. э.)	38–39
Распаўсюджанне помнікаў тшцінецкага культурнага кола ў Еўропе Помнікі з шматвалікавай керамікай на тэрыторыі Беларусі	
ПЕРЫФЕРЫЯ ГРЭЧАСКІХ ПОЛІСАЎ ПАЎНОЧНАГА ПРЫЧАРНАМОР'Я V–III стст. да н. э.	40
Грэчаскія калоніі ў Міжземнамор'і і Прычарнамор'і	
УСХОДНЯЯ Еўропа ў II ст. да н. э. – II ст. н. э.	41
Рымская імперыя ў II ст. н. э.	
ГІДРОНІМЫ, ЗАПАЗЫЧАННЫЯ СЛАВЯНАМІ ў СВАІХ ПАПЯРЭДНІКАЎ	42–43

СЛАВЯНЕ. УСХОДНЕСЛАВЯНСКІЯ ДЗЯРЖАВЫ

НАРЫС	46–47
ПРОДКІ СЛАВЯН У ПРОТАДЗЯРЖАВЕ ГОТАЎ. III–IV стст. н. э.	48
ПАЧАТАК ВЯЛІКАГА РАССЯЛЕННЯ СЛАВЯН. V – першая палова VI ст. н. э.	49
СЛАВЯНЕ ў ПЕРЫЯД ГЕГЕМОНІІ АВАРАЎ. Другая палова VI – сярэдзіна VII ст.	50
ЦЭНТРАЛЬНАЯ І УСХОДНЯЯ Еўропа. Канец VII–VIII ст.	51
ПРАЦЭС ДЗЯРЖАВАЎТВАРЭННЯ НА СЛАВЯНСКІХ ЗЕМЛЯХ. Другая палова VIII – першая палова IX ст.	52
Зона фарміравання адрэзка шляху „з варагаў у грэкі“ ў VIII–XI стст. Рассяленне славян на тэрыторыі сучаснай Беларусі	
УСХОДНЯЯ Еўропа ў другой палове IX – пачатку XI ст. СЛАВЯНСКІЯ ДЗЯРЖАЎНЫЯ ўТВАРЭННІ	53
КНЯСТВЫ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ. XI–XII стст.	54
ПОЛАЦКАЯ ЗЯМЛЯ ў ВАЕННА-ПАЛІТЫЧНЫХ ПАДЗЕЯХ XI ст.	55
ПОЛАЦКАЯ ЗЯМЛЯ ў ВАЕННА-ПАЛІТЫЧНЫХ ПАДЗЕЯХ XII ст.	56
БАРАЦЬБА ПОЛАЦКА З ОРДЭНАМ МЕЧАНОСЦАЎ І РЫЖСКИМ АРЦЫБІСКУПСТВАМ ЗА КАНТРОЛЬ НАД ПАДЗВІНЕМ. Канец XII – пачатак XIII ст.	57
Уладанні ў Лівоніі ў 1225 г.	
НАЦІСЦЕ МАНГОЛАЎ НА Еўропу. 1236–1242 гг.	58–59
Бітва на р. Сіць. 4 сакавіка 1238 г.	
ПЛАНЫ СТАРАЖЫТНЫХ ГАРАДОЎ	60

ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ

НАРЫС	62–63
УТВАРЭННЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА. 1245–1315 гг.	64
ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫ РОСТ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА ПРЫ ГЕДЗІМІНЕ І АЛЬГЕРДЗЕ. 1315–1377 гг.	65
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ І КАРАЛЕўСТВА ПОЛЬСКАЕ. 1377–1392 гг. КРЭўСКАЯ УНІЯ	66–67
Уладанні літоўскіх князёў падчас Крэўскай уніі	
МАКСІМАЛЬНАЕ ПАШЫРЭННЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА ў ЧАСЫ ВІТАЎТА. 1392–1430 гг.	68–69
ВЯЛІКАЯ ВАЙНА 1409–1411 гг. БІТВА ПАД ГРУНВАЛЬДАМ 15 ліпеня 1410 г.	70–71
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў 1430–1440 гг. МІЖУСОБНАЯ ВАЙНА	72–73
БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ ў СКЛАДЗЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА. 1440–1470 гг.	74–75
ЦЭНТРАЛЬНАЯ І УСХОДНЯЯ Еўропа ў сярэдзіне – другой палове XV ст.	76

ЦЭНТРАЛЬНАЯ І УСХОДНЯЯ Еўропа ў другой чвэрці XVI ст.	77
УЗАЕМААДНОСІНЫ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА З ВЯЛІКИМ КНЯСТВАМ МАСКОЎСКИМ І КРЫМСКИМ ХАНСТВАМ. 1487–1537 гг.	78–79

Ваенныя дзеянні напярэдадні бітвы на Вядрошы. 1500 г.
Бітва на Вядрошы. 14 ліпеня 1500 г.
Ваенныя дзеянні напярэдадні бітвы пад Оршай. 1514 г.
Аршанская бітва. 8 верасня 1514 г.

ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў сярэдзіне XVI ст. ПЕРШЫ ЭТАП ІНФЛЯНЦКАЙ ВАЙНЫ	80
ВАЛОЧНАЯ ПАМЕРА НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ	81
ГАНДАЎСЬКАЯ СУВЯЗІ ў Еўропе XVI ст.	82–83
ГАРАДСКОЕ САМАКІРАВАННЕ	84–85
Горадна ў 1560 г.	
УТВАРЭННЕ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ. 1569 г.	86

РЭЛІГІЯ І КУЛЬТУРА

НАРЫС	88
ХРЫСЦІЯНІЗАЦЫЯ ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ ў X–XIV стст.	89
ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА	90–91
КАТАЛІЦКАЯ ЦАРКВА	92–93
РЭФАРМАЦЫЯ	94
Їўдаізм	95
Іслам	96
ДОЙМІДСТВА, ВЫЯЎЛЕНЧАЕ МАСТАЇТВА І КНІГАДРУКАВАННЕ	97
ВЫХАДЦЫ З ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА ВА ўНІВЕРСІТЭТАХ Еўропы	98

ЧАСТКА II

БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ ў СКЛАДЗЕ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ

УВОДЗІНЫ	100
----------------	-----

ВАЕННА-ПАЛІТЫЧНЫЯ ПАДЗЕІ І АДМІНІСТРАЦЫЙНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ

НАРЫС	102–103
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў 1569 г. ПАСЛЯ ўТВАРЭННЯ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ	104
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў ЗАКЛЮЧНЫ ПЕРЫЯД ІНФЛЯНЦКАЙ ВАЙНЫ 1570–1582 гг.	105
Паходы Стафана Баторыя. 1579–1581 гг.	
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў канцы XVI – першай трэці XVII ст.	106
Бітва пад Кірхгольмам. 27 верасня 1605 г.	
ВАЙНА РАСІІ З РЭЧЧУ ПАСПАЛІТАЙ. 1632–1634 гг.	107
КАЗАЦКА-СЯЛЯНСКАЯ ВАЙНА ПАД КІРАЎНІЦТВАМ БАГДАНА ХМЯЛЬНІЦКАГА. 1648–1651 гг.	108
БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ ў КАЗАЦКА-СЯЛЯНСКАЙ ВАЙНЕ 1648–1651 гг.	109
Бітва пад Лоевам. 31 ліпеня 1649 г.	
БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ ў ЧАС ВАЙНЫ РАСІІ З РЭЧЧУ ПАСПАЛІТАЙ (1654–1667 гг.). ПАЧАТКОВЫ ЭТАП ВАЙНЫ. Лета 1654 – восень 1655 г.	110
Бітва пры вёсцы Даманы. 12 лютага 1655 г.	
Агульны ход ваенных дзеянняў. Люты 1655 г.	
Ход бітвы. 12 лютага 1655 г.	
БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ ПАД РАСІЙСКИМ, КАЗАЦКИМ І ШВЕДСКИМ КАНТРОЛЕМ. Канец 1655 – 1658 гг.	111
ДРУГІ ЭТАП ВАЙНЫ РАСІІ З РЭЧЧУ ПАСПАЛІТАЙ. 1659–1667 гг.	112
Бітва пад Палонкай. 18 (28) чэрвеня 1660 г.	
Бітва пад Кушлікамі. 25 кастрычніка (4 лістапада) 1661 г.	
ЦЭНТРАЛЬНАЯ І УСХОДНЯЯ Еўропа ў другой палове XVII ст.	113
ГРАМАДЗЯНСКАЯ ВАЙНА ў ВКЛ 1696–1702 гг.	114
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў ПАЎНОЧНАЙ ВАЙНЕ 1700–1721 гг. БАЯВЫЯ ДЗЕЯННІ ў 1701–1704 гг.	115
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў ПАЎНОЧНАЙ ВАЙНЕ 1700–1721 гг. БАЯВЫЯ ДЗЕЯННІ ў 1705–1706 гг.	116
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў ПАЎНОЧНАЙ ВАЙНЕ 1700–1721 гг. БАЯВЫЯ ДЗЕЯННІ ў 1707–1708 гг.	117
ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ ў ПАЎНОЧНАЙ ВАЙНЕ 1700–1721 гг.	118
Бітва пад Лясной. 9 кастрычніка 1708 г.	
Баявыя дзеянні на поўдні Рэчы Паспалітай у 1709 г.	
ЦЭНТРАЛЬНАЯ І УСХОДНЯЯ Еўропа ў першай чвэрці XVIII ст.	119
ВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ НА ТЭРЫТОРЫІ ВКЛ У ПЕРЫЯД БЕСКАРАЛЕўЯ. 1733–1735 гг.	120
СЯМІГАДОВАЯ ВАЙНА. 1756–1763 гг.	121
Ваенныя дзеянні 1756, 1757, 1758 гг.	
Ваенныя дзеянні 1759, 1760, 1761 гг.	

ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ЛІТОЎСКАЕ НАПЯРЭДАДНІ ПАДЗЕЛАЎ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ. 1740–1760-я гг.	122–123
БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ ў 1772–1793 гг.	124–125
ПАЎСТАННЕ 1794 г.	126
ПАДЗЕЛЫ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ. 1772–1795 гг.	127

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ

НАРЫС	130
ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ ў другой палове XVI — першай палове XVII ст.	131
ФОРМЫ РЭНТЫ І СЕЛЬСКАЯ АБШЧЫНА ў другой палове XVI — першай палове XVII ст.	132
ДЭМАГРАФІЧНЫЯ СТРАТЫ ПАВЕТАЎ ВКЛ паміж 1650 і 1667 гг.	133
ФОРМЫ РЭНТЫ І СЕЛЬСКАЯ АБШЧЫНА ў другой палове XVII — першай палове XVIII ст.	134
ГАРАДСКОЕ САМАКІРАВАННЕ ў ВКЛ у другой палове XVI — першай палове XVIII ст.	135
ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ ў XVIII ст.	136
ФОРМЫ РЭНТЫ І СЕЛЬСКАЯ АБШЧЫНА ў другой палове XVIII ст.	137
ШЧЫЛЬНАСЦЬ НАСЕЛЬНІЦТВА ПАВЕТАЎ ВКЛ у трэцяй чвэрці XVIII ст.	138
ПЛАНЫ ГАРАДОЎ (канец XVIII ст.)	139–142

ДУХОЎНА-КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ ГРАМАДСТВА

НАРЫС	144
АСВЕТА І КУЛЬТУРА ў другой палове XVI — першай палове XVII ст.	145
АСВЕТА І КУЛЬТУРА ў другой палове XVII — XVIII ст.	146–147
ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА ў другой палове XVI — XVIII ст.	148
Стараверства	149
УНІЯЦКАЯ ЦАРКВА ў XVII–XVIII стст.	150–151
КАТАЛІЦКАЯ ЦАРКВА ў XVII–XVIII стст.	152
ПРАТЭСТАНЦЫІ ЦЭРКВЫ ў другой палове XVI–XVIII ст.	153
ІЎДАІЗМ. ІСЛАМ. XVII–XVIII стст.	153

ЧАСТКА III

БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ ў СКЛАДЗЕ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ

УВОДЗІНЫ	156
----------------	-----

ВАЕННА-ПАЛІТЫЧНЫЯ ПАДЗЕІ І АДМІНІСТРАЦЫЙНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ

НАРЫС	158–159
ЗАХОДНЯЯ МЯЖА РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ ў 1772–1815 гг. ПРАЕКТЫ КРАПАСНОГА ПРЫКРЫЦЦЯ	160
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ НА ДАЛУЧАННЫХ ДА РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ ЗЕМЛЯХ. 1772–1793 гг.	161
Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел усходняй Беларусі. 1772–1793 гг.	162
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ НА ДАЛУЧАННЫХ ДА РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ ЗЕМЛЯХ. 1794–1796 гг.	162
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ НА ДАЛУЧАННЫХ ДА РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ ЗЕМЛЯХ. Снежань 1796 — верасень 1801 г.	163
ЦЭНТРАЛЬНАЯ ЕЎРОПА ў ЧАС ВОЙНАЎ 1806–1807 гг.	164
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ. Верасень 1801–1822 г.	165
РАСІЙСКІЯ ПРАЕКТЫ АДНАЎЛЕННЯ КАРАЛЕЎСТВА ПОЛЬСКАГА І ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА (1810 — чэрвень 1812 г.)	166
ВАЙНА 1812 г. НАСТУПЛЕННЕ АРМІІ НАПАЛЕОНА (чэрвень — кастрычнік)	167
АСНОЎНЫЯ БАІ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ У ЧАС НАСТУПЛЕННЯ АРМІІ НАПАЛЕОНА	168
Бой каля в. Салтанаўка 11 ліпеня 1812 г.	
Адступленне расійскіх армій 3–22 ліпеня 1812 г.	
Бой пры г. Кобрын 15 ліпеня 1812 г.	
АСНОЎНЫЯ БАІ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ У ЧАС НАСТУПЛЕННЯ АРМІІ НАПАЛЕОНА	169
Баі каля в. Клясціцы 18–19 ліпеня 1812 г.	
Бой 18 ліпеня 1812 г.	
Бой 19 ліпеня 1812 г.	
Агульны ход баёў 18–20 ліпеня 1812 г.	
ОРГАНЫ НАПАЛЕОНАЎСКОЙ АДМІНІСТРАЦЫІ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ (чэрвень — лістапад 1812 г.)	170
БАІ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ У ЧАС АДСТУПЛЕННЯ АРМІІ НАПАЛЕОНА	171
Баі ў раёне Студзёнка — Брылі 16 лістапада 1812 г.	
Бітва на левым беразе ракі Бярэзіна	
Бітва на правым беразе ракі Бярэзіна	
Прасоўванне войскаў да Бярэзіны	
АДСТУПЛЕННЕ АРМІІ НАПАЛЕОНА (кастрычнік — снежань 1812 г.)	172

ЦЭНТРАЛЬНАЯ І УСХОДНЯЯ ЕЎРОПА ПАСЛЯ ВЕНСКАГА КАНГРЭСА 1815–1830 гг.	173
ПАЎСТАННЕ 1830–1831 гг. У БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКІХ ГУБЕРНЯХ	174
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ. 1822–1841 гг.	175
Падпарадкаванне беларускіх зямель у час паўстання 1830–1831 гг.	
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ. 1842–1856 гг.	176
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ. 1856–1870 гг. ВАЕННЫЯ АКРУГІ. 1862–1870 гг.	177
ПАЎСТАННЕ 1863–1864 гг. У БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКІХ ГУБЕРНЯХ	178
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ. ВАЕННЫЯ АКРУГІ. 1871–1914 гг.	179
ПАДЗЕІ РЭВАЛЮЦЫІ 1905–1907 гг. НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ	180
ПЕРШАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА. ВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ НА РАСІЙСКА-ГЕРМАНСКІМ ФРОНЦЕ ў 1914 г.	181
ПЕРШАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА. ВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ НА РАСІЙСКА-ГЕРМАНСКІМ ФРОНЦЕ ў 1915 г.	182
ПЕРШАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА. ВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ НА РАСІЙСКА-ГЕРМАНСКІМ ФРОНЦЕ ў 1916 г.	183
СВЯНІЦЯНСКІ ПРАРЫЎ 1915 г.	184
1-шы этап аперацыі 27.08(9.09)–7(20).09	
2-гі этап аперацыі 8(21).09–19.09(2.10)	
БАРАНАВІЦКАЯ АПЕРАЦЫЯ 20.06(3.07)–12(25).07.1916 г.	185
ПЕРШАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА. ВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ НА РАСІЙСКА-ГЕРМАНСКІМ ФРОНЦЕ ў 1917 г.	186
ТЭРЫТОРЫЯ БЕЛАРУСІ ў ПЕРЫЯД ГЕРМАНСКАЙ АКУПАЦЫІ. 1915–1917 гг.	187
Нацыянальны склад насельніцтва акупацыйнай зоны Обер-ост паводле афіцыйных германскіх дадзеных 1916 г.	

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ

НАРЫС	190–191
ЗМЭНЫ ў СТРУКТУРЫ ЗЯМЕЛЬНЫХ УЛАДАННЯЎ У БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКІХ ГУБЕРНЯХ. 1772–1801 гг.	192–193
РЭФОРМЫ ў ГАЛІНЕ СЕЛЬСКАЙ ГАСПАДАРКІ ў першай палове XIX ст.	194
СКАСАВАННЕ ПРЫГОННАГА ПРАВА ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ	195
СТАЛЫПІНСКАЯ АГРАРНАЯ РЭФОРМА	196
ПРАМЫСЛОВАСЦЬ у XIX — пачатку XX ст.	197
БАНКАЎСКАЯ СІСТЭМА ў канцы XVIII — пачатку XX ст.	198
ШЛЯХІ ЗНОСІН у канцы XIX — пачатку XX ст.	199
УНУТРАНЫ І ЗНЕШНІ ГАНДАЛЬ у XIX — пачатку XX ст.	200
САЦЫЯЛЬНАЯ СТРАТЫФІКАЦЫЯ НАСЕЛЬНІЦТВА БЕЛАРУСІ І СУМЕЖНЫХ ТЭРЫТОРЫЙ. Канец XVIII — пачатак XX ст.	201
СКЛАД НАСЕЛЬНІЦТВА БЕЛАРУСІ І СУМЕЖНЫХ ТЭРЫТОРЫЙ ПАВОДЛЕ ПЕРАПІСУ 1897 г. ПА ВЕРАВЫЗНАННЯХ, РОДНАЙ МОВЕ, АДУКАЦЫЙНЫМ УЗРОЎНІ	202
ПЛАНЫ ГАРАДОЎ. Сярэдзіна XIX — пачатак XX ст.	203–207
ПЛАНЫ ФАРТЫФІКАЦЫЙНЫХ УМАЦАВАННЯЎ 1830-х гг.	208–209
ГАРАДЫ І МЯСТЭЧКІ БЕЛАРУСІ І СУМЕЖНЫХ ТЭРЫТОРЫЙ у канцы XIX — пачатку XX ст.	210–211

ДУХОЎНА-КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ ГРАМАДСТВА

НАРЫС	214–215
АДУКАЦЫЯ ў БЕЛАРУСІ. Канец XVIII — першая палова XIX ст.	216
АДУКАЦЫЯ ў БЕЛАРУСІ. Другая палова XIX — пачатак XX ст.	217
УСТАНОВЫ КУЛЬТУРЫ. Канец XVIII — пачатак XX ст.	218
КУЛЬТАВАЕ ДОЙЛІДСТВА, ПАЛАЦЫ І СЯДЗІБЫ БЕЛАРУСІ. Канец XVIII — пачатак XX ст.	219
ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА. Канец XVIII — першая палова XIX ст.	220
ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА. Другая палова XIX — пачатак XX ст.	221
УНІЯЦКАЯ ЦАРКВА. 1800–1839 г.	222
СТАРАВЕРСТВА. XIX — пачатак XX ст.	223
РЫМСКА-КАТАЛІЦКАЯ ЦАРКВА. Канец XVIII — першая палова XIX ст.	224
РЫМСКА-КАТАЛІЦКАЯ ЦАРКВА. Другая палова XIX — пачатак XX ст.	225
ЕВАНГЕЛЬСКА-РЭФАРМАЦЫЙНАЯ І ЛЮТЭРАНСКАЯ ЦЭРКВЫ. Канец XVIII — пачатак XX ст.	226
ІЎДАІЗМ. Канец XVIII — пачатак XX ст.	227
ІСЛАМ. XIX — пачатак XX ст.	228

ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ. БЕЛАРУСКІ НАЦЫЯНАЛЬНЫ РУХ

НАРЫС	230
-------------	-----

ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ РУХ У БЕЛАРУСКА-ЛІТОВСКИХ ГУБЕРНЯХ. XIX — пачатак XX ст.	231
ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫЯ ПЛЫНІ ў БЕЛАРУСКА-ЛІТОВСКИХ ГУБЕРНЯХ. XIX — пачатак XX ст.	232
БЕЛАРУСКИ НАЦЫЯНАЛЬНЫ РУХ. Канец XIX — пачатак XX ст.	233
БЕЛАРУСКІЯ ВЫДАННІ ПАЧАТКУ XX ст.	234

ЧАСТКА IV

СТАНАЎЛЕННЕ І РАЗВІЦЦЁ НАЦЫЯНАЛЬнай ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

УВОДЗІНЫ	236
----------------	-----

ВАЕННЫЯ І РЭВАЛЮЦЫЙНЫЯ ПАДЗЕІ. АДМІНІСТРАЦЫЙНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ. ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ

НАРЫС	238–239
РЭВАЛЮЦЫЙНЫЯ І ВАЕННЫЯ ПАДЗЕІ ў сакавіку — кастрычніку 1917 г.	240
РЭВАЛЮЦЫЙНЫЯ І ВАЕННЫЯ ПАДЗЕІ ў кастрычніку 1917 — лютым 1918 г.	241
БРЭСЦКІ МІР І АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ЗМЭНЫ ў сакавіку — лістападзе 1918 г.	242
АБВЯШЧЭННЕ БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ (БНР)	243
УТВАРЭННЕ ССРБ. ВАЕННЫЯ ПАДЗЕІ ў лістападзе 1918 — пачатку 1919 г.	244
САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ САВЕЦКАЯ РЭСПУБЛІКА ЛІТВЫ І БЕЛАРУСІ. БАЯВЫЯ ДЗЕЯННІ НА ПОЛЬСКА-САВЕЦКІМ ФРОНЦЕ ў 1919 — першай палове 1920 г.	245
БАЯВЫЯ ДЗЕЯННІ НА ПОЛЬСКА-САВЕЦКІМ ФРОНЦЕ ў чэрвені — снежні 1920 г. РЫЖСКІ МІР 1921 г.	246
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ ў БССР у 1921—1926 гг.	247
БЕЛАРУСКАЯ ВАЙСКОВАЯ АКРУГА. 1929—1938 гг.	248
ЗМЭНЫ ў АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬнай БУДОВЕ БССР у 1930 — верасні 1939 г.	249
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫ ПАДЗЕЛ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ. ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ ў 1921—1939 гг.	250
КРАІНЫ ЕўРОПЫ ў 1933—1939 гг.	251
ПАЧАТАК ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ. ВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ. 1 верасня — 6 кастрычніка 1939 г.	252–253
БЕЛАРУСЬ У КАСТРЫЧНІКУ 1939 — ЧЭРВЕНІ 1941 гг.	254
ПАЧАТАК ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ. БАЯВЫЯ ДЗЕЯННІ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ ЛЕТАМ 1941 г.	255
ПАРТЫЗАНСКІ РУХ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ ў 1941—1942 гг.	256
ПАРТЫЗАНСКІ РУХ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ ў 1943—1944 гг.	257
ПАТРЫЯТЫЧНАЕ ПАДПОЛЛЕ НА АКУПАВАНай ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ (1941—1944 гг.)	258–259
АРМІЯ КРАЁВА І ФАРМІРАВАННІ АУН—УПА НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ ў 1942—1945 гг.	260
АКУПАЦЫЙНЫ РЭЖЫМ	261
АСОБНЫЯ КАРНЫЯ АПЕРАЦЫІ АКУПАНТАЎ СУПРАЦЬ ПАРТЫЗАН І МІРНАГА НАСЕЛЬНІЦТВА	262
Карная аперацыя „Трохвугольнік“ (верасень 1942 г.) Карная аперацыя „Франц“ (студзень 1943 г.) Карная аперацыя „Фрыц“ (верасень — кастрычнік 1943 г.) Карная аперацыя „Бамберг“ (20 сакавіка — 4 красавіка 1942 г.) Карная аперацыя „Шаравая маланка“ (14 лютага — 19 сакавіка 1943 г.) Карныя аперацыі „Грыф“, „Рысь“, „Маланка“	
ДЗЕЯННІ ПАРТЫЗАН СУПРАЦЬ ГАРНІЗОНАЎ І КАРНЫХ ЭКСПЕДЫЦЫЙ АКУПАНТАЎ	263
Бялыніцкія аперацыі партызан па разгрому варожых гарнізонаў у 1943 г. Абарона Дняпроўска-Бутскага канала (люты — сакавік 1944 г.) Абарона Полацка-Лепельскай партызанскай зоны і прырыў блакады (11 красавіка — 5 мая 1944 г.) Прырыў блакады і выхад з акружэння (4 і 5 мая 1944 г.)	
ВЫЗВАЛЕННЕ ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ (верасень 1943 — жнівень 1944 гг.)	264
ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫЯ ЗМЭНЫ ў Еўропе пасля другой сусветнай вайны (паводле рашэнняў Крымскай і Патсдамскай канферэнцый 1945 г.)	265
АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНАЕ ўЛАДКАВАННЕ І ГРАМАДСКА- ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ БССР У ПЕРШАЕ ПАСЛЯВАЕННАЕ ДЗЕСЯЦГОДДЗЕ	266
ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ БССР у другой палове 1950-х — першай палове 1980-х гг. АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНАЕ ўЛАДКАВАННЕ	267
ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ БССР (1985—1991 гг.). АБВЯШЧЭННЕ ДЗЯРЖАЎНАГА СУВЕРЭНІТЭТУ БЕЛАРУСІ	268
РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ: ТЭРЫТОРЫЯ І МЕЖЫ. ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ (1991—2000 гг.)	269
РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ у 2001—2019 гг. УМАЦАВАННЕ ПАЛІТЫЧНАЙ СІСТЭМЫ	270–271

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСІ

НАРЫС	274–275
ПРАМЫСЛОВАСЦЬ БССР у 1920—1930-я гг.	276
СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА БССР у 1920—1930-я гг.	277
НАСЕЛЬНІЦТВА БССР у 1920-х — пачатку 1930-х гг.	278
НАСЕЛЬНІЦТВА БССР ПАВОДЛЕ ПЕРАПІСУ 1939 г.	279
САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ	280
НАСЕЛЬНІЦТВА ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ	281
АДНАЎЛЕННЕ І РАЗВІЦЦЁ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ БССР у другой палове 1940-х — першай палове 1950-х гг. ПРАМЫСЛОВАСЦЬ І ТРАНСПАРТ	282
АДНАЎЛЕННЕ І РАЗВІЦЦЁ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ БССР у другой палове 1940-х — першай палове 1950-х гг. СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА	283
ПРАМЫСЛОВАСЦЬ І ТРАНСПАРТ БССР у другой палове 1950-х — першай палове 1980-х гг.	284
СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА БССР у другой палове 1950-х — першай палове 1980-х гг.	285
НАСЕЛЬНІЦТВА БССР у 1940-х — пачатку 1960 гг.	286
НАСЕЛЬНІЦТВА БССР у 1960-х — першай палове 1980-х гг.	287
ПРАМЫСЛОВАСЦЬ І ТРАНСПАРТ БССР (1985—1991 гг.)	288
СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА БССР (1985—1991 гг.). НАСТУПСТВЫ АВАРЫІ НА ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ АЭС	289
РАДЫЕАКТЫЎНАЕ ЗАБРУДЖВАННЕ ТЭРЫТОРЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ У ВЫНІКУ ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ АВАРЫІ	290
Забруджванне тэрыторыі цэзіем-137. 1986 г. Забруджванне тэрыторыі цэзіем-137. 2015 г. Забруджванне тэрыторыі стронцыем-90 і плутоніем-238, 239, 240. 2015 г.	
НАСЕЛЬНІЦТВА БССР (1985—1991 гг.)	291
ПРАМЫСЛОВАСЦЬ І ТРАНСПАРТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ	292
СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ	293
РАЗМЯШЧЭННЕ І ШЧЫЛЬНАСЦЬ НАСЕЛЬНІЦТВА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ	294
СКЛАД НАСЕЛЬНІЦТВА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПА ўЗРОСТУ, ПОЛУ, ГУТАРКОВАЙ МОВЕ	295
ПЛАНЫ ГАРАДОЎ БЕЛАРУСІ. 1920—1930-я гг.	296–306

ДУХОЎНА-КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСТВА

НАРЫС	308–309
АДУКАЦЫЙНЫЯ, КУЛЬТУРНЫЯ І НАВУКОВА-ДАСЛЕДЧЫЯ ўСТАНОВЫ БССР. 1921—1939 гг.	310
АДУКАЦЫЯ І КУЛЬТУРА ў ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ. 1921—1939 гг.	311
КАНФЕСІІ БССР у 1921—1939 гг.	312
КАНФЕСІІ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ ў 1921—1939 гг.	313
АДУКАЦЫЯ, НАВУКА І КУЛЬТУРА ў БССР У ПЕРШАЕ ПАСЛЯВАЕННАЕ ДЗЕСЯЦГОДДЗЕ	314
АДУКАЦЫЯ, НАВУКА І КУЛЬТУРА ў БССР (другая палова 1950 — першая палова 1980-х гг.)	315
АДУКАЦЫЯ, НАВУКА І КУЛЬТУРА ў БССР (1985—1991 гг.)	316
АДУКАЦЫЯ, НАВУКА І КУЛЬТУРА ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ	317
КАНФЕСІІ І РЭЛІГІЙНЫЯ АБШЧЫНЫ БССР у 1945—1991 гг.	318
КАНФЕСІІ І РЭЛІГІЙНЫЯ АБШЧЫНЫ ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ	319

БЕЛАРУСЬ У СІСТЭМЕ МІЖНАРОДНЫХ АДНОСІН

НАРЫС	322–323
ЗНЕШНЕПАЛІТЫЧНАЕ СТАНОВІШЧА І ЗНЕШНЕПАЛІТЫЧНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ БНР. 1918—1921 гг.	324
ГРАМАДСКАЯ І КУЛЬТУРНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ БЕЛАРУСАЎ ПА-ЗА МЕЖАМІ БЕЛАРУСІ ў 1920 — 1930-х гг. (не ўключаючы Заходнюю Беларусь)	325
БССР НА МІЖНАРОДНАЙ АРЭНЕ (1919—1991 гг.)	326
РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ У СУСВЕТНЫМ СУПОЛЬНІЦТВЕ: ДЫЯСПАРА, МІЖНАРОДНАЯ МІГРАЦЫЯ, ТУРЫЗМ	327
МІЖНАРОДНЫЯ, ДЫПЛАМАТЫЧНЫЯ, ЭКАНАМІЧНЫЯ І НАВУКОВА- ТЭХНІЧНЫЯ СУВЯЗІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ	328–329
ЗНЕШНІ ГАНДАЛЬ	330–331
ПРЫНЦЫПЫ ПЕРАДАЧЫ НАЗВАЎ ПАСЕЛІШЧАЎ	332